

رویکرد ترامپ به حقوق بین‌الملل محیط زیست و پیشنهادهای رسانه‌ای

عباس مثنوی^۱، محمدحسین رضانی قوام‌آبادی^۲

چکیده

بحران‌های زیست‌محیطی امروزه یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مردم، دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی است. این بحران‌ها ادامه زندگی بشر بر روی کره زمین را به خطر انداخته و برای دولت‌ها ایجاد مسئولیت می‌کند. حقوق بین‌الملل محیط‌زیست از سال ۱۹۷۲م در نتیجه کنفرانس استکهلم با توجه بیشتر کشورها مواجه شد. پس از آن به مرور الزاماتی برای حفاظت از محیط‌زیست شکل گرفت و مسئولیت جهانی حفاظت از محیط‌زیست مهم ارزیابی شد. امریکا به‌عنوان یکی از قدرتهای بزرگ نظام بین‌الملل که تأثیر بسزایی در ایجاد بحران‌های محیط‌زیستی دارد، همواره تلاش کرده تا کمترین محدودیت و مسئولیت‌های زیست‌محیطی را بپذیرد. سیاست‌های زیست‌محیطی ترامپ تقابل سیاست‌های امریکا با حقوق بین‌الملل محیط‌زیست را نشان می‌دهد. در مقاله پیش‌رو ضمن معرفی ارکان اصلی حقوق بین‌الملل محیط‌زیست، رفتار ایالات‌متحده و تضاد معاهده‌ای و عرفی آن با حقوق بین‌الملل محیط‌زیست بررسی و تبعات سیاست‌های محیط‌زیستی دونالد ترامپ بر محیط‌زیست جهانی ارزیابی می‌شود.

واژه‌های کلیدی: حقوق بین‌الملل محیط‌زیست، امریکا، دونالد ترامپ، نقض تعهدات، مسئولیت، پیشنهادهای رسانه‌ای.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۶/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۲۶

۱. دانشجوی دکترای روابط بین‌الملل، دانشگاه آزاد کرج، کرج، ایران (نویسنده مسئول)

abbasmasnavi@gmail.com

۲. دانشیار حقوق بین‌الملل دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

ramazanighavam@yahoo.com

۱. مقدمه

بحران‌های زیست‌محیطی امروزه یکی از مهم‌ترین مشکلات برای زندگی بشر است، این بحران‌ها در سراسر جهان باعث نگرانی مردم، دولت‌های آگاه و سازمان‌های بین‌المللی شده است. از دهه ۱۹۶۰ و در پی تغییرات ناشی از صنعتی شدن روز افزون قدرت‌های بزرگ، آسیب‌هایی به محیط‌زیست وارد شد. در پی این آسیب‌ها رویکرد حفاظت محیط‌زیست و نجات زمین در سطح کنش‌های ملی و بین‌المللی نمایان و نظریات بوم‌شناسی ناظر بر رفتار سیاسی پدیدار شد. پیشرفت فناوری که برای بشر دستاوردهای زیادی داشته است در برخی موارد منجر به تخریب‌های جبران‌ناپذیر محیط‌زیستی شده است. توانایی انسان در فائق آمدن بر تأثیر تحولات فناورانه بر محیط‌زیست به روشنی مشخص نیست، ولی قطعاً میان فناوری، عوامل جغرافیایی و سیاست بین‌الملل پیوند ناگسستنی وجود دارد. بر این اساس از اواخر قرن بیستم و در پی فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی به موضوعاتی چون افزایش جمعیت، کمبود منابع طبیعی، فناوری و تبعات آن بر محیط‌زیست و تأثیر محیط‌زیست بر امنیت در پژوهش‌های مرتبط با روابط بین‌الملل توجه شد. پایان جنگ سرد و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی فضای جهان دو قطبی را برهم زد و توجه متفکران را به موضوعات مهمی همچون محیط‌زیست معطوف کرد. بحران‌های محیط‌زیستی همچون گرم شدن کره زمین، کاهش ضخامت لایه اوزون، کمبود منابع آب شیرین، کمبود خاک مرغوب قابل کشت، آلودگی هوا، مشکلات در انهدام زباله‌های سمی، جنگل‌زدایی، صدمه به تنوع زیستی، افزایش مهاجرت، آلودگی‌های آبی، تولید و مصرف بی‌رویه سوخت‌های فسیلی از جمله بحران‌هایی است که آینده بشر را به خطر انداخته و می‌تواند امنیت جهانی را با اختلال جدی مواجه سازد (برادن و شلی، ۱۳۸۳: ۲۷۰-۲۳۴). در این میان توجه سازمان‌های بین‌المللی به موضوعات محیط‌زیستی جلب و راهکارهای مختلفی برای مهار بحران‌های زیست‌محیطی مطرح شد. حقوق بین‌الملل محیط‌زیست به‌عنوان یکی از منابع مهم مبارزه با بحران‌های محیط‌زیست شکل گرفت که رکن کلیدی این حقوق، عهدنامه‌های زیست‌محیطی است. این عهدنامه‌ها با حوزه گستردگی وسیع، تأثیر بیشتری بر مجریان حقوق بین‌الملل محیط‌زیست می‌گذارند. این حقوق به‌دنبال تعیین نقش دولت‌ها و مسئولیت آن‌ها در قبال محیط‌زیست جهانی است تا در صورت رفتار خلاف منفعت جهانی بتواند با دولت خاطی برخورد نماید. در مقاله پیش رو به نقش و جایگاه ایالات متحده در محیط‌زیست جهانی و رویکرد

دولت دونالد ترامپ درباره بحران‌های زیست‌محیطی از منظر حقوق بین‌الملل محیط‌زیست در چارچوب نقض عهدنامه‌ها و قواعد عرفی محیط‌زیستی می‌پردازیم.

۲. کلیات نظری

۲-۱. حقوق بین‌الملل محیط‌زیست

حقوق بین‌الملل محیط‌زیست، به‌عنوان شاخه‌ای از حقوق بین‌الملل عمومی، مجموعه اصولی است که با هدف کنترل آلودگی هوا و توسعه پایدار طراحی شده است. حقوق بین‌الملل محیط‌زیست موضوعاتی از جمله جمعیت، تنوع زیستی، تغییرات آب‌وهوایی، کاهش ضخامت لایه اوزون، آلودگی‌های هوا، دریا و آب‌های فرامرزی، حفاظت از منابع دریایی، بیابان‌زایی و آسیب‌های هسته‌ای را شامل می‌شود (Public International Law, 2019).

اصول حقوق بین‌الملل محیط‌زیست که از منابع حقوق بین‌الملل محیط‌زیست همچون عهدنامه‌های زیست‌محیطی، رویه قضایی و عرف بین‌الملل برای مبارزه با بحران‌های زیست‌محیطی شکل گرفته است شامل این موارد است:

۱. اصل استفاده غیر زیان‌بار از سرزمین: این اصل که به قاعده‌ای عرفی و الزام‌آور تبدیل شده است، دولت‌ها را دارای حق حاکمیت انحصاری بر منابع طبیعی خود دانسته اما این محدودیت را برای دولت‌ها قائل است که اعمال این حق نباید سبب ورود خسارت به محیط‌زیست دیگر کشورها و تهدیدی برای محیط‌زیست جهانی باشد (سایبانی و شهبازی، ۱۳۹۶: ۹۶-۸۱).

۲. اصل همکاری: این اصل لزوم همکاری دولت‌ها در زمینه‌های مختلف برای مهار بحران‌های زیست‌محیطی را یک امر ضروری دانسته و معتقد است برخی از مشکلات محیط‌زیست را نمی‌توان با اتخاذ روش‌های ساده به وسیله مقررات حل کرد و حل این مشکلات نیاز به پیشرفت سطح همکاری دولت‌ها دارد (پورهاشمی و همکاران، ۱۳۹۲).

۳. اصل حمایت و حفاظت از محیط‌زیست: براساس این اصل، دولت‌ها باید با قبول اقدامات مراقبتی در زمان توسعه و بهره‌برداری از منابع طبیعی از جمله خاک، آب، گیاهان و جانوران حمایت لازم را تأمین نمایند (سایبانی و شهبازی، ۱۳۹۶).

۴. اصل پیشگیری: این اصل، دولت‌ها را مکلف می‌کند با استفاده از فنون ویژه از قبیل تجزیه و تحلیل احتمال خطر، ارزیابی پیامدهای فعالیت‌های انجام شده را بررسی کنند (لانگ و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۸).

۵. اصل احتیاطی: این اصل از مهم‌ترین ابتکارات اعلامیه ریو^۱ در سال ۱۹۹۲ میلادی تقلی می‌گردد، اصل ۱۵ اعلامیه ریو اعلام می‌کند به منظور حفظ محیط‌زیست، کشورها باید ضوابط و معیارهای پیشگیرانه را براساس توانایی‌های خود به‌طور مبسوط استفاده کنند. در جایی که امکان خطر جدی وجود دارد یا مسائل و مشکلات ناشناخته زیان‌هایی را به بار می‌آورد، باید نواقص به‌طور کامل و علمی بررسی شود و این بهانه که بررسی‌های زیست‌محیطی پر هزینه است قابل پذیرش نیست (سایبانی و شهبازی، ۱۳۹۶).

۶. اصل جبران خسارت زیست‌محیطی: هرگونه نقض تعهد بین‌المللی خود نوعی خسارت است، اما اصل جبران خسارت زیست‌محیطی در حقوق بین‌الملل محیط‌زیست اشاره به خسارات مادی و محسوسی می‌کند که طرف مقصر خسارت، مسئول جبران آن است (شاه‌حسینی و مشهدی، ۱۳۹۶). اصل پرداخت آلوده‌ساز نیز در چارچوب این اصل قابل بررسی است.

۷. اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت: این اصل از مفهوم میراث مشترک بشریت سرچشمه گرفته است و بر مسئولیت مشترک کشورها برای حفاظت از محیط‌زیست تأکید دارد. این اصل علاوه بر حفاظت از محیط‌زیست، تعهدات متفاوت کشورها با در نظر گرفتن شرایط و اوضاع متفاوت خاص کشورها در ایجاد مشکلات زیست‌محیطی و توانایی‌های فنی، اقتصادی و امکانات زیرساختی برای برطرف کردن مشکلات زیست‌محیطی را در نظر دارد (عبداللهی و معرفی، ۱۳۸۹).

۸. اصل توسعه پایدار: براساس گزارش کمیسیون جهانی توسعه و محیط‌زیست در سال ۱۹۸۷ میلادی، توسعه پایدار به معنای تأمین نیازهای نسل‌های حاضر بدون ایجاد خطر برای قابلیت‌های نسل‌های آینده است. بدین صورت حفاظت و حمایت از محیط‌زیست برای استفاده نسل‌های آینده از ضرورت‌های توسعه پایدار است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۴).

۹. اصل حق دسترسی به اطلاعات محیط‌زیست: این اصل که از حقوق جدید است بیان می‌دارد هرگونه آگاهی در مورد فعلی که عواقب (زیست‌محیطی) نظری و عملی عمومی برای جامعه به دنبال داشته باشد باید از طریق ابزارهای ارتباطی در دسترس عموم قرار بگیرد (ویژه، ۱۳۸۵). اصل اطلاع‌رسانی درباره فجایع زیست‌محیطی نیز پس از حادثه چرنوبیل به سرعت به قاعده‌ای عرفی تبدیل شد.

1. The Rio Declaration on Environment and Development

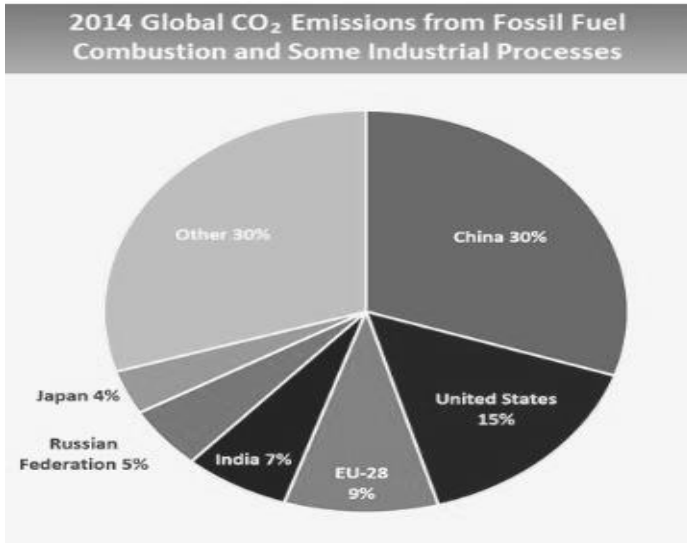
رویکرد ترامپ به حقوق بین‌الملل محیط زیست... ۲۰۹

۱۰. اصل حق برخورداری از محیط‌زیست سالم به‌مثابه حقوق بشر: حق برخورداری از محیط‌زیست منعکس‌کننده ارزش‌های متعالی و پایه‌ای همانند حق حیات، حق سلامتی و حق زندگی با استاندارد است و هم با پیش‌نیازهای تداوم حیات نسل کنونی و نسل‌های آتی همانند توسعه پایدار ارتباطات تنگاتنگ و ارگانیک دارد. حق نسل انسان و تداوم حیات انسان در محیط امن و عاری از جنگ و خشونت از اهداف و موضوعات سازمان ملل متحد است (Giorgetta, 2000; UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 1993: 2). نکته بسیار مهم در خصوص حقوق بین‌الملل محیط‌زیست که مورد انتقاد صاحب‌نظران محیط‌زیست قرار گرفته، عدم شفافیت و مرزبندی میان مقررات الزام‌آور و عرفی با مقررات غیرالزام‌آور است.

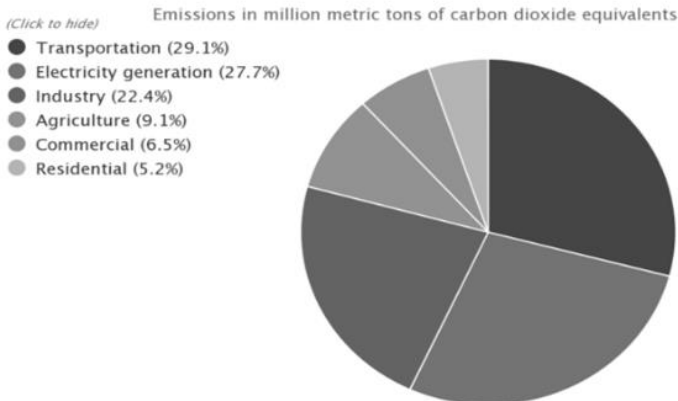
۳. نقش ایالات‌متحده در تخریب محیط‌زیست جهانی

ایالات‌متحده نقش مهمی در شکل‌گیری الزامات بین‌المللی در حوزه محیط‌زیست داشته و بسیاری از عهدنامه‌های محیط‌زیستی با حمایت این کشور تصویب شده است. آمریکا از شکل‌گیری عهدنامه‌ها و حقوق بین‌الملل محیط‌زیست حمایت کرده اما در عمل با عدم اجرای بسیاری از مقررات آن سعی در بهره‌برداری از منافع مادی داشته و تعهدات خود را انجام نداده است. حجم اقتصاد ایالات‌متحده، صادرات صنایع سنگین همچنین تولید و صادرات خودرو توسط این کشور به سایر نقاط جهان به اندازه‌ای است که در صورت عدم رعایت استانداردهای آلاینده‌ها می‌تواند آلودگی را به سایر کشورها انتقال دهد. همچنین حمایت یا عدم حمایت آمریکا از اجرای عهدنامه‌های جهانی سبب انحراف برخی از دولت‌های پیرو از سیاست‌های آمریکا می‌شود. در تصویر شماره ۱ مشخص است که ایالات‌متحده براساس گزارش «انتشار گازهای گلخانه‌ای» در سال ۲۰۱۴ رتبه دوم تولید گازهای گلخانه‌ای جهان بعد از چین را دارد.

تصویر شماره ۱. نقشه انتشار گازهای گلخانه‌ای در سال ۲۰۱۴ (EPA, 2014)

U.S. Greenhouse Gas Emissions by Economic Sector, 2017

تصویر شماره ۲. سهم حوزه‌های مختلف تولید گاز گلخانه‌ای در ایالات متحده آمریکا در سال ۲۰۱۷ (EPA, 2017)

ایالات متحده در سال ۲۰۱۵ با انتشار ۵۰۳۳۰ میلیون تن دی‌اکسید کربن دومین کشور تولیدکننده کربن در جهان است (edgar, 2015). تصویر فوق نشان می‌دهد که ایالات متحده

و چین - دو کشوری که با رنگ آبی و قرمز مشخص شده‌اند بیشترین تولید گازهای گلخانه‌ای را داشته و تفاوت این دو کشور با سایرین محسوس است.

تصویر شماره ۳. نقشه انتشار دی‌اکسید کربن در سال ۲۰۱۹ (edgar, 2019)

تصویر شماره ۳، که براساس انتشار دی‌اکسید کربن - یکی از خطرناک‌ترین گازهای گلخانه‌ای - طراحی شده است، به‌وضوح نشانگر تولید بسیار بالای دی‌اکسید کربن در آمریکا و چین است و این موضوع نقش پررنگ ایالات‌متحده در تولید گاز دی‌اکسید کربن و گرم شدن کره زمین را نشان می‌دهد. در مورد نقش آمریکا در آلودگی محیط‌زیست، توجه به نکات زیر ضروری است: آمریکا به‌عنوان کشوری که عملیات گسترده برای کشف میدان‌های نفتی از جمله نفت شیل انجام می‌دهد در حوزه سلامت دریایی و استانداردهای عملیات حفاری سیاست‌های تأثیرگذاری دارد.

آمریکا به‌عنوان کشوری که بیشترین مداخلات نظامی عصر معاصر را انجام داده و بزرگترین فروشنده سلاح در جهان است، می‌تواند در حوزه تولید یا ممنوعیت تولید سلاح‌هایی که مخرب محیط‌زیست هستند نقش تأثیرگذاری ایفاء کند.

ایالات‌متحده به‌واسطه قدرت تأثیرگذاری اقتصادی و تحریم‌ها، می‌تواند کشورها را از دسترسی به فناوری‌های روز محیط‌زیستی محروم کرده و به‌صورت غیرمستقیم منجر به بروز فاجعه در اثر نبود امکانات جدید در کشورهای در حال توسعه شود.

سیاست‌های اقتصادی ایالات‌متحده در تعیین برخی شاخص‌های تأثیرگذار اقتصادی می‌تواند منجر به تغییر سیاست‌های زیست‌محیطی جهانی شود. به‌طور مثال تلاش برای کاهش قیمت

نفت و بالا بردن تولید سوخت‌های فسیلی می‌تواند برنامه تشویقی حرکت به سمت انرژی‌های پاک را از مزیت نسبی بیاندازد.

با توجه به تأثیر تصمیمات ایالات متحده در موضوع محیط‌زیست جهانی هرگونه کنش دولتمردان این کشور در حوزه محیط‌زیست و سایر حوزه‌های وابسته به محیط‌زیست دارای اهمیت فراوان است.

۴. اقدامات دولت ترامپ در حوزه محیط‌زیست و نقض حقوق بین‌الملل محیط‌زیست

۴-۱. حوزه مرتبط با تغییرات آب و هوایی

در حوزه آب‌وهوایی قوانین زیادی در دولت ترامپ تغییر کرده و می‌توان گفت بخش عمده تغییرات قوانین زیست‌محیطی در این حوزه قرار می‌گیرد. این تغییرات شامل لغو الزام تدوین گزارش «انتشار گاز متان» برای شرکت‌های نفت و گاز (Epa, 2017)، لغو قانون محدودسازی انتشار گاز متان (NYTimes, 2018)، لغو برخی از محدودیت‌های تخلیه آلاینده‌های کارخانه‌ها در هوا براساس قانون هوای پاک (Larfan, 2018)، لغو محدودیت استفاده از گاز هیدرو فلرو کربن در سیستم‌های تهویه و خنک کننده (Insideclimatenews, 2018)، لغو قانون ردیابی آلاینده‌های حاصل از خروجی اگزوز خودروها در اتوبان‌های فدرال (Schmitt, 2018)، تضعیف قانون سال ۲۰۰۹ در خصوص استانداردهای آلاینده‌های لازم برای تأسیس کارخانه‌ها (Eelp, 2018B)، اصل قانون نظارت بر پالایشگاه‌ها و کاهش تعهدات آلاینده‌های آن‌ها (eelp, 2018C)، حذف قانون محاسبه هزینه‌های اجتماعی کربن (Sciencemag, 2017)، لغو الزام گزارش میزان تولید گازهای گلخانه‌ای در گزارش‌های زیست‌محیطی (eenews, 2017)، لغو ممنوعیت استفاده از گازوئیل مخلوط به اتانول ۱۵ درصد (NY times, 2019A)، لغو قانون الزام استفاده از فناوری‌های نوین برای اندازه‌گیری میزان خروجی گاز متان (Friedman and Davenport, 2019)، اقدام برای لغو قانون کنترل و کاهش مصرف سوخت (NY times, 2018 A)، خروج از پیمان تغییر اقلیم پاریس (Shear, 2017)، لغو الزام قانون هوای پاک در تولید کربن و گازهای سمی (NY times, 2018 B)، تصمیم به لغو محدودیت کربن برای کارخانه‌های زغال سنگ (Friedman, 2018)، بازنگری در قوانین مربوط به تولید آلاینده‌های کارخانه‌ها (Vizcarra, 2016)، لایحه تغییر قانون نشن متان از زباله (Scientificamerican, 2019 A)، و تضعیف نظارت بر اثر آلودگی بر حیات وحش (eelp, 2018A) می‌شوند که از جمله ۱۸ تغییر عمده در قانونی است که سلامت محیط‌زیست را در حوزه آب‌وهوایی تحت تأثیر جدی قرار می‌دهد.

تصمیمات دونالد ترامپ در خصوص تغییر قوانین داخلی محیط‌زیستی در حوزه آب‌وهوا به کاهش محدودیت‌های تولید آلاینده‌گی در ایالات‌متحده منجر شده است. ترامپ اقتصاد را مقدم بر سلامت آب‌وهوایی می‌داند. یکی از اقدامات او در حوزه گسترش تولید گاز متان است. ترامپ در قوانینی جداگانه محاسبه هزینه تولید گازهای گلخانه‌ای را لغو کرد. لغو محدودیت تولید گاز متان به‌عنوان یکی از شش گاز گلخانه‌ای مهم که مهار آن در پروتکل کیوتو^۱، توافق پاریس و چارچوب پیمان سازمان ملل در حوزه تغییر اقلیم مورد توجه قرار گرفته بود، از دیگر اقدامات ترامپ و نقض این تعهدات و توافقاتی بین‌المللی است.

همچنین ایالات‌متحده عضو پروتکل مونترال برای حفاظت از لایه اوزون است. موضوعی که برای ترامپ اهمیت نداشت. زیرا او استفاده از یکی از گازهای بسیار مهم یعنی هیدرو فلور کربن را در سیستم‌های سرمایشی آزاد اعلام کرد که این امر به‌معنای آسیب جدی به لایه اوزون و نقض پروتکل مونترال است. امریکا با تهدید لایه اوزون علاوه بر نقض حقوق محیط‌زیستی بر خلاف حقوق بشر (حق دسترسی به هوای سالم) نیز عمل کرده است. خروج از مهم‌ترین توافقات اقلیمی یعنی معاهده تغییر اقلیمی پاریس، امریکا را در کنار سوریه و نیکاراگوئه قرار داده است.

۴-۲. حوزه آلودگی در خشکی و دریا

در حوزه ایجاد آلودگی‌ها در خشکی و دریا که به بخش استخراج و حفاری نیز مرتبط است، دولت ترامپ قوانین مهمی را تغییر داده است. از جمله آنها می‌توان به کاهش محدوده مناطق حفاظت شده و اجازه حفاری در آن مناطق (Turkewitz, 2017 A)، تغییر قانون و استانداردهای آلودگی آب (Latimes, 2017)، لغو قانون محاسبه هزینه‌های آلودگی‌های ناشی از فعالیت معادن (B. Preston, 2017)، لغو قانون محاسبه هزینه‌های آلودگی دکل‌های نفتی (Lipton, 2018A)، لغو محدودیت ساخت خطوط لوله از منطقه حفاظت شده داکوتا (Turkewitz, 2017 B)، لغو دستور حمایت از اقیانوس‌ها، سواحل و دریاها (Flesher, 2018)، تغییر روند بررسی میزان آلاینده‌گی (Eenews, 2017)، صدور مجوز برای استفاده از سلاح‌های لزره‌ای در بخش حفاری (Jennifer A, 2018) و لغو استانداردهای حفاری در دریاها (Davenport, 2019)، اشاره کرد.

دولت ترامپ در بخش حفاری و مباحث مربوط به استخراج، اختیارات شرکت‌های نفتی به‌ویژه شرکت‌های فعلی در استخراج نفت از ماسه‌های نفتی (شیل) را افزایش و وسعت مناطق

1. Kyoto Protocol

حفاظت شده و پارک‌های ملی را کاهش داده است. این دولت، با لغو دستورالعمل‌های مربوط به مطالعه و محاسبه هزینه‌های زیست‌محیطی، برآورد خسارت بر محیط‌زیست را نادیده گرفته است. صدور مجوز استفاده از سلاح‌های لزره‌ای برای پیدا کردن مناطق نفتی محیط‌زیست، آبریان را با خطر جدی مواجه کرده و لغو استانداردهای حفاری در دریاها که در سال ۲۰۱۰ موجب بحران عظیم نفتی در ایالات متحده آمریکا و آب‌های آزاد شده بود، اصل احتیاطی، اصل پیشگیری و همچنین اصل استفاده غیر زیان‌بار از سرزمین را نقض کرده است.

۴-۳. حوزه زیرساخت و برنامه‌ریزی‌های محیط‌زیست

در بخش زیرساخت‌های محیط‌زیستی و برنامه‌ریزی‌های آتی حفاظت از محیط‌زیست دولت ترامپ تغییراتی همچون لغو قانون پیش‌بینی حوادث محیط‌زیستی، کاهش فرایند نظارت دولت فدرال بر استانداردهای محیط‌زیستی زیرساخت‌ها (NY times, 2017B)، لغو الزام به حداقل رساندن آسیب‌های زیست‌محیطی در هنگام تصویب پروژه (Whitehouse, 2017)، لغو محدودیت بهره‌برداری از آب منطقه آلاسکا به منظور استفاده در امور مربوط به نفت و گاز (Demarban, 2017)، لغو برنامه کاهش گازهای گلخانه‌ای دولت باراک اوباما (Columbiaclimatelaw, 2018A)، لغو دستور در نظر گرفتن تغییرات آب‌وهوایی در مدیریت پارک‌های ملی (Volcovici, 2017 A)، ایجاد محدودیت برای مطالعات زیست‌محیطی (S.Mintz, 2018)، توقف برنامه کاهش آلاینده‌های مناطق حساس زیست‌محیطی مانند پارک‌های ملی (Shogren, 2018)، لغو الزام حفظ و گسترش منابع طبیعی آسیب‌دیده (Columbiaclimatelaw, 2018 B) و لغو سیستم برنامه‌ریزی دولت اوباما برای به حداقل رساندن صدمات فعالیت‌های نفتی و گازی (Columbiaclimatelaw, 2018) را در کارنامه خود دارد.

در حوزه زیرساخت‌ها، تغییرات محیط‌زیستی دولت ترامپ مبتنی بر کاهش دستورات نظارت و ارزیابی خطرات زیست‌محیطی است. تجزیه و پایش تأثیر فعالیت‌ها بر محیط‌زیست کاهش پیدا کرده و گزارش‌های زیست‌محیطی از اعتبار کمتری برخوردار است. برنامه‌های کاهش گازهای گلخانه‌ای لغو شده و خسارت‌های وارد شده به مناطق طبیعی در اثر فعالیت‌های زیرساختی نادیده گرفته می‌شود. بدین صورت در این حوزه نیز اصل احتیاطی، اصل حمایت و حفاظت از محیط‌زیست و اصل استفاده غیر زیان‌بار از سرزمین نقض و نادیده گرفته شده است.

۴-۴. حوزه مرتبط با حمایت از گونه‌های جانوری و حیوانات

تنوع زیستی، حمایت از حقوق حیوانات و حفظ گونه‌های جانوری از مهم‌ترین دغدغه‌های حقوق بین‌الملل محیط‌زیست است. دولت ایالات‌متحده در دوره ترامپ با تغییراتی همچون تغییر قانون حمایت از گونه‌های در حال انقراض (NY times, 2018C)، آزادسازی اراضی حفاظت شده و زیستگاه‌های حیوانات (NY times, 2019c)، لغو محدودیت استفاده از گلوله‌های سربی در شکار (Volcovici, 2017 B)، رفع محدودیت شکار در محدوده آلاسکا (Hollander, 2017)، رفع محدودیت تله‌گذاری برای شکار (Zuckerman, 2018)، رفع محدودیت شکار و صید آبیانی همچون لاک‌پشت و نهنگ (Latimes, 2017)، تغییر مقررات مربوط به محدودیت‌های ماهی‌گیری (Fisheries, 2019)، لغو قرارداد حفاظت از پرندگان مهاجر (Washingtonpost, 2018) و لغو محدودیت استفاده از بدن پرندگان در تولید محصولات صنایع دستی (Fws, 2017) به تهدید بزرگی برای گونه‌های جانوری و حیوانی تبدیل شده است.

اغلب این تغییرات با اهداف اقتصادی و سودجویانه صورت گرفته است.

در بخش حفاظت و حمایت از گونه‌های جانوری و حیوانات، تغییر قوانین دولت ترامپ گونه‌های در حال انقراض و زیستگاه‌های مهم حیات وحش را هدف قرار داده است. حیات آبیان به دلیل کاهش تعداد و وسعت پارک‌های ملی حفاظت شده و افزایش فعالیت‌های مضر، به خطر انداخته است. صید بی‌رویه ماهیان افزایش پیدا کرده، محدودیت صید نهنگ، لاک‌پشت و دلفین لغو گردیده و بر این اساس دولت ترامپ، کنوانسیون بین‌المللی شکار نهنگ (والینگ)^۱ و اصل حمایت و حفاظت از محیط‌زیست مربوط به کنوانسیون حقوق دریاهای سازمان ملل را که در آن بر مراقبت از منابع طبیعی و لزوم حمایت از جانوران تأکید شده بود، نقض کرده است. همچنین پیمان حفاظت از پرندگان مهاجر به صورت یک‌جانبه لغو گردیده است.

اصل حمایت و حفاظت از محیط‌زیست در چارچوب یک الزام برتر با هدف همکاری دولت‌ها بیان شده است. در این معاهده، اصل جلوگیری که مبتنی بر عمل منصفانه و با استفاده از فنون ویژه از قبیل تجزیه و تحلیل احتمال خطر و پس از آن، ارزیابی پیامدها است در پیشگیری از انقراض گونه‌های جانوری و گیاهی تأثیر مهمی دارد. این اصل در راستای حفظ حقوق نسل‌های آینده و مبتنی بر اهداف توسعه پایدار شکل گرفته است (دبیری و آزادبخت، ۱۳۸۹). همچنین عضویت ایالات‌متحده در کمیسیون بین‌المللی شکار نهنگ، این کشور را ملزم به رعایت قوانین

1. International Whaling Commission

حمایتی برای این گونه‌ی در معرض خطر می‌کند که نادیده گرفتن این محدودیت‌ها و لغو محدودیت شکار نهنگ در تقابل با اهداف کمیسیون است.

۴-۵. حوزه مرتبط با ایمنی مواد سمی

در بخش کنترل، نگهداری و ایمنی مواد سمی، دولت ایالات متحده در دوره ترامپ تصمیماتی همچون محدودیت برای قانون ۲۰۱۶ در خصوص کنترل دفع مواد مخرب و مازاد ظرفیت آلاینده‌ی هوا (Lipton, 2018B)، لغو قانون استفاده از ترمزهای مخصوص و مدرن برای قطارهای حامل سوخت و مواد اشتعال‌زا (Opb, 2016)، خارج نمودن کیک فیلتر مسی^۱ از فهرست زباله‌های خطرناک (Federalregister, 2017) و رفع ممنوعیت استفاده از سم مخرب کلرپیریفوس^۲ (NY Times, 2019D) را اتخاذ کرده است.

در بخش ایمنی مواد سمی، نظارت بر دفع مواد شیمیایی کاهش پیدا کرده، اکسیدهای مس به‌عنوان یکی از مواد مضر و خطرناکی که در کنوانسیون بازل^۳ به‌عنوان پسماند حاوی سازنده‌های خطرناک به شمار می‌روند از فهرست زباله‌های خطرناک ایالات متحده حذف گردیده و سموم استفاده شده در بخش کشاورزی بدون توجه به آسیب‌های سلامت عمومی همچنان استفاده می‌شوند.

۴-۶. حوزه مرتبط به آلودگی‌های آب

ایالات متحده به‌عنوان یکی از کشورهایی که تا پیش از این در زمینه آب دارای قوانین و استانداردهای محکمی تحت عنوان برنامه آب پاک^۴ بود. در دولت ترامپ با تغییراتی در حوزه قوانین زیست‌محیطی آب همچون کاهش نظارت بر انشعاب رودخانه‌ها و تالاب‌ها (NY times, 2019G)، لغو قانون حفاظت از رودخانه‌های محلی در برابر زباله (Tabuchi, 2017)، لغو قانون کاهش آلودگی‌های آب و هوا در تصفیه‌خانه‌های فاضلاب (Govinfo, 2017)، لغو قانون حفاظت از آب‌های زیرزمینی (NY times, 2018 C) و کاهش استانداردهای مربوط به تخلیه نخاله در آب (Eelp, 2018C) مواجه شده است.

1. Copper Filter Cake

(نوعی فیلتر آلیاژی حاوی مس، نیکل و کروم که در کارخانجات الکترونیکی بیشتر برای آبکاری استفاده می‌شود)

2. Chlorpyrifos

3. Basel Convention

4. Clean Water Act (CWA)

در حوزه آب، دولت ترامپ، موضوعات مرتبط با آلودگی آب‌های محلی و یا حتی آب‌های بین‌المللی را نادیده گرفته و با کاهش استانداردها و نظارت در حوزه آب به دنبال کاهش هزینه‌هاست. اما به دلیل آنکه آب به صورت مستقیم بر زیست انسانی و جانوری تأثیر گذار است، کاهش نظارت بر آب‌های داخلی و عدم جلوگیری از آلودگی‌های آبی، باعث کشته شدن آبزیان، ماهیان و نابودی جانوران گردیده و سلامت محیط‌زیست را به خطر می‌اندازد. ماده ۱۹۲ کنوانسیون حقوق دریاها به‌طور خاص مقرر داشته است که «دولت‌ها متعهد به حفاظت از محیط‌زیست دریا می‌باشند». این سند مهم بین‌المللی همچنین آنها را ملزم کرده است تا به صورت انفرادی و جمعی تمامی اقدامات لازم جهت پیشگیری، کاهش و یا کنترل آلودگی محیط‌زیست دریا را انجام دهند.

امروزه بسیاری از کشورها یک نظام ارزیابی اثرات زیست‌محیطی را ایجاد کرده‌اند که به‌طور پیوسته، کلیه تغییرات ناشی از انجام عملیات دریایی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این نظام مواردی همچون منابع طبیعی، امکان سنجی اقتصادی و فنی و اقدامات لازم برای پیشگیری از آلودگی و تخریب محیط‌زیست را شامل می‌شود. بر این اساس آلودگی‌های ناشی از مواد نفتی، مواد خطرناک، فاضلاب، دفع مواد زائد و سایر آلودگی‌های ناشی از دفع آلاینده‌ها، زباله‌ها و پسماندها که اثرات نامطلوبی بر محیط‌زیست دریایی و تنوع گونه‌های زیستی دریایی به صورت قابل توجه داشته باشد و موجب تغییر نامتعارف الگوی مهاجرت ماهیان و تغییر دمای آب دریا در برخی از مناطق را فراهم آورد، در تقابل مستقیم با حقوق بین‌الملل دریاها و کنوانسیون جلوگیری از آلودگی‌های دریایی قرار می‌گیرد (رضایی، ۱۳۹۶: ۳۵۷). فاجعه زیست‌محیطی که در سال ۲۰۱۲ توسط شرکت نفتی بی پی در خلیج مکزیک ایجاد شد، نشان داد که استانداردهای بین‌المللی زیست‌محیطی در استخراج نفت از دریا اعمال نمی‌شود.

۴-۷. حوزه مرتبط با جنگل، پوشش گیاهی و مراتع

دولت ایالات‌متحده در دوره ترامپ تغییرات اساسی در حوزه حفاظت از پوشش‌های گیاهی، جنگل‌ها و مراتع ایجاد کرده است. این تغییرات که شامل کاهش مناطق حفاظت شده و پارک‌های ملی به منظور ایجاد مجوز برای استفاده بخش‌های صنعتی می‌شوند، منجر به افزایش گازهای گلخانه‌ای شده و خطرات آتش‌سوزی را برای پوشش‌های گیاهی افزایش می‌دهند. لغو محدودیت بهره‌برداری و ساخت‌وساز در منطقه توناس آلاسکا (Independent, 2019) و همچنین به خطر انداختن پوشش گیاهی و نظم محیط‌زیستی گیاهی و جانوری با دستور ساخت

دیوار مکزیک (Bolstad, 2017) از جمله تغییرات در این حوزه است. آتش‌سوزی گسترده جنگل کالیفرنیا که از مورخ ۸ اکتبر ۲۰۱۷ تا ۱۴ اکتبر، ۴۲ کشته بر جای گذاشت (Fernandez, 2017)، و آتش‌سوزی جنگل کالیفرنیا در مورخ ۸ نوامبر ۲۰۱۸ که دست‌کم منجر به کشته شدن ده‌ها نفر شد (Chavez, 2018)، تنها بخشی از نمونه‌های تأثیر گرمایش کره زمین بر پوشش‌های گیاهی است. علت اصلی این آتش‌سوزی‌ها، گرم شدن کره زمین و وزش بادهای بسیار گرم است. این پدیده بی‌تأثیر با سیاست‌های کاهش نظارت و افزایش تولید گازهای گلخانه‌ای در دوره ترامپ نیست اما وی در توییتی علت اصلی آتش‌سوزی جنگل‌های امریکا را سوء مدیریت مدیران محلی می‌داند که این موضوع واکنش و نارضایتی مقامات ایالتی مخصوصاً در کالیفرنیا را برانگیخته است (Serna, 2019).

۴-۸. حوزه گسترش و اشاعه سلاح‌های مخرب محیط‌زیست

در دوره ریاست جمهوری ترامپ تلاش برای توسعه زرادخانه‌های هسته‌ای افزایش یافته و سلاح‌های هسته‌ای پیشرفته‌تری طراحی شده است. ترامپ همواره تأکید می‌کند که کشورش بیشترین سلاح‌های هسته‌ای را دارد و تحقیقات در حوزه گسترش و پیشرفته‌تر کردن این تسلیحات انجام خواهد شد. سند دکترین هسته‌ای دولت ترامپ این اختیار را به رئیس‌جمهور می‌دهد که نه فقط در مواجهه با تهدیدهای اتمی بلکه در پاسخ به حملات سایبری توانایی استفاده از سلاح هسته‌ای را داشته باشد. سلاح‌های مخرب محیط‌زیست در یک دسته‌بندی کلی به سلاح‌های هسته‌ای، سلاح‌های شیمیایی، سلاح‌های بیولوژیکی و سلاح‌های ژئوفیزیکی تقسیم می‌شود (Westing, 1977). ایالات متحده به‌عنوان تنها استفاده‌کننده سلاح هسته‌ای در جهان مربوط به جنگ جهانی دوم (Krostensen, 2013)، یکی از متهمان تخریب محیط‌زیست جهانی با استفاده از سلاح‌های هسته‌ای است. تولید سلاح‌های شیمیایی و بیولوژیکی در برنامه تسلیحاتی امریکا در جنگ جهانی اول بوده است (Gross, 2015). به نظر می‌رسد ترامپ تمایلی به رویه کاهش مخاطرات تسلیحاتی کشورش ندارد. براساس آمار، در سال ۲۰۱۹ بیش از ۹۰٪ سلاح‌های هسته‌ای جهان متعلق به روسیه و ایالات متحده بوده است (Reichmann, 2019). تعهدی به پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای توسط ترامپ دیده نمی‌شود، برنامه توسعه زرادخانه‌های هسته‌ای یکی از عوامل تأیید این موضوع است. همین‌طور فعالیت‌های خارج جو ایالات متحده نگرانی و دغدغه‌های جدی صاحب‌نظران را برای احتمال تخریب حوزه فضایی به واسطه فعالیت‌های فضایی ایالات متحده برانگیخته است. ایالات متحده توسط ناسا، پایگاه‌های

رویکرد ترامپ به حقوق بین‌الملل محیط زیست... ۲۱۹

فضایی زیادی در خارج از فضای جو دارد و در سیاره مریخ و ماه دست به انجام پروژه‌های تحقیقاتی زده است. راه‌اندازی نیروی نظامی فضایی ایالات متحده و اختصاص ۱,۴ میلیارد دلار پول از بودجه پنتاگون، همچنین جای دادن نیروی نظامی فضایی در سند دفاع ملی یکی از دغدغه‌های جدی صاحب‌نظران محیط‌زیستی برای آینده محیط‌زیست فضا را ایجاد کرده است (Theguardian, 2019).

۴-۹. ارتباط تغییر قوانین داخلی با نقض حقوق بین‌الملل محیط‌زیست

امروزه حقوق بین‌الملل محیط‌زیست از ارکان حقوق بشر به شمار می‌رود و حق بر محیط‌زیست به‌مثابه حقوق بشر است. زیرا ماده ۲۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر، انسان را سزاوار زندگی با استانداردهای قابل قبول سلامت می‌داند. در اعلامیه محیط‌زیست بشر در سال ۱۹۷۲م (استکهلم)، حفظ محیط‌زیست بشر و تضمین حقوق بشر برای برخورداری از محیط‌زیست سالم و تشویق و ترغیب فعالیت‌های زیست‌محیطی در سطوح بین‌المللی و منطقه‌ای و توسعه قوانین و معاهدات بین‌المللی به‌منظور کنترل آلودگی و تخریب محیط‌زیست ناشی از فعالیت‌های بشری، از اهداف برنامه محیط‌زیست ملل متحد عنوان شده است. تغییرات گسترده در قوانین داخلی محیط‌زیستی ایالات متحده منجر به تغییرات آب‌وهوایی و اثرات مخرب بر محیط‌زیست جهانی از جمله افزایش گرم شدن زمین شده است. این تغییرات موجب نقض تعهدات حقوق بشری، عرفی و عهدنامه‌های محیط‌زیستی که امریکا در تعدادی از آن‌ها عضویت دارد، شده است.

همچنین رفتار محیط‌زیستی امریکا با قواعد عرفی حقوق بین‌الملل محیط‌زیست که هدف خود را کاهش مخاطرات زیست‌محیطی و مقابله با بحران‌های زیست‌محیطی تعریف کرده است، در تضاد قرار دارد. اگرچه تغییر در قوانین داخلی کشورها از حقوق حاکمیتی و مطابق با حقوق بین‌الملل است اما تغییرات گسترده‌ای که اثر آن بر سایر حوزه‌ها قابل اشاعه بوده و حتی سلامت کره زمین را تهدید می‌کند، مصداق استفاده خسارت‌بار از محیط‌زیست بود. در حوزه قوانین داخلی جای نمی‌گیرد. در حقوق بین‌الملل محیط‌زیست اصل استفاده غیر زیان‌بار از سرزمین مطرح شده و تغییراتی که در دوره ترامپ بر حوزه محیط‌زیست داخلی ایالات متحده اعمال گردیده منجر به اشاعه آلودگی و گستردگی بحران به سایر نقاط جهان می‌شود. موضوع خطر لایه اوزون، افزایش تولید گازهای گلخانه‌ای، آلودگی آب‌های آزاد، خطر انقراض آبزیان، تغییر اقلیم و... که بحرانی جدی و در دستور کار ملل متحد است توسط ایالات متحده به بهانه اختیارات داخلی نادیده گرفته می‌شود. نمی‌توان گفت تغییر قوانینی که در تضاد با منافع حقوق بشری قرار می‌گیرد مطلقاً در

زمره اختیارات حاکمیتی دولت‌ها قرار دارد. زیرا قانون محدوده‌ای برای این فعالیت‌ها مشخص نموده و آن محدوده، استفاده غیر زیان‌بار از سرزمین است.

۵. ابعاد و مصادیق نقض قواعد عرفی حقوق بین‌الملل محیط‌زیست در داخل امریکا

۱. افزایش تولید گازهای گلخانه‌ای و ایجاد آلودگی گسترده آب دریاچه‌ها، تهدید اماکن تاریخی، فرهنگی و مذهبی منطقه داکوتای شمالی با برنامه توسعه نفت از سنگ ماسه‌ای (نفت شیل) (Kenny, 2016).

۲. راه‌اندازی مجدد کارخانه‌های زغال سنگ و افزایش تولید گازهای گلخانه‌ای در ایالات متحده برخلاف توصیه دستور العمل ۲۱ سازمان ملل در حوزه توسعه پایدار است و برخلاف تمام تلاش‌ها و روح عهدنامه‌های زیست‌محیطی که به دنبال تثبیت و کاهش گازهای گلخانه‌ای و کربن هستند صورت گرفته است (Merica, 2017).

۳. موضوع تحقیقات زیست‌محیطی و بررسی و تجزیه وضعیت محیط‌زیست یکی از خواسته‌های غیر الزام‌آور حقوق بین‌الملل محیط‌زیست است که در حال عرفی و الزام‌آور شدن است. دولت ترامپ طرح‌های تحقیقات و توسعه محیط‌زیستی در ایالات متحده را بسیار محدود کرده، بودجه زیست‌محیطی امریکا را ۳۱٪ کاهش داده و برای گزارش‌های زیست‌محیطی محدودیت ایجاد کرده است (White House, 2018).

۴. تخریب لایه‌های زمین و استخراج نفت شیل از سنگ‌های ماسه‌ای، کاهش اراضی ملی و مناطق حفاظت شده و پناهگاه‌های حیات وحش با هدف سود اقتصادی و به قیمت آسیب به محیط‌زیست، نقض قواعد عرفی حقوق بین‌الملل محیط‌زیست از جمله منع استفاده زیان‌بار از محیط‌زیست است (Nationofchange, 2017).

۵. صدور اجازه حفاری‌های نفتی در آب‌های سرزمینی ایالات متحده منجر به آلودگی گسترده آب‌هایی می‌شود که ایالات متحده در آن صلاحیت سرزمینی دارد و می‌تواند سلامت بومیان و حق آنها در دسترسی به آب و هوای سالم را تهدید نماید (Scientificamerican, 2019 B).

۶. ابعاد و مصادیق نقض قواعد عرفی حقوق بین‌الملل محیط‌زیست توسط امریکا در خارج از این کشور

۱. عدم همکاری با سایر کشورها و خروج از معاهده هدفمند و هوشمند تغییرات آب‌وهوایی پاریس که نقض اصل همکاری در حقوق بین‌الملل محیط‌زیست است. براساس قواعد عرفی

حقوق بین‌الملل، بحران‌های محیط‌زیستی مخاطره جهانی برای ادامه حیات بشر شناخته شده و همکاری دولت‌ها برای مهار این بحران‌ها لازم است. خروج ایالات‌متحده از توافقات زیست‌محیطی با توجه به نقش و جایگاه این کشور در ایجاد بحران‌های محیط‌زیستی نقض قواعد عرفی و روح و چارچوب پیمان‌نامه تغییر اقلیم ملل متحد است؛

۲. عدم توجه به ظرفیت آلاینده‌گی و گسترش فعالیت‌های مخرب تولید گازهای گلخانه‌ای در تضاد با قواعد عرفی حقوق بین‌الملل محیط‌زیست همچون اصل احتیاطی و مسئولیت مشترک قرار می‌گیرد. تولید بی‌رویه گازهای گلخانه‌ای که آینده بشر را با خطر مواجه ساخته یکی از مهم‌ترین خطرهایی است که توسط جامعه جهانی بر آن تأکید شده و دولت ایالات‌متحده در رویکرد اقتصادی به آن بی‌توجه است؛

۳. عدم همکاری‌های فناورانه و اعمال تحریم‌ها علیه کشورهای مختلف که موجب جلوگیری از انتقال دانش برای مهار بحران‌های زیست‌محیطی شده است در تناقض با اصل همکاری قرار می‌گیرد؛

۴. لغو محدودیت صید آبزیان برای منافع اقتصادی، خطر انقراض آبزیانی همچون نهنگ را بسیار افزایش داده است. این موضوع تنوع جانوری را با خطر مواجه کرده و اصل حمایت از گونه‌های در حال انقراض را نقض می‌کند؛

۵. کاهش استانداردهای حفاری در دریا، آب‌های آزاد را با خطر آلودگی مواجه ساخته و در تضاد با اصل احتیاط و پیشگیری از آلودگی محیط‌زیستی قرار می‌گیرد؛

۶. پروژه ساخت دیوار مکزیکی منجر به از بین رفتن بافت‌های گیاهی و اقلیمی منطقه شده و منابع طبیعی را با خطر مواجه می‌سازد که در تضاد با اصل احتیاط و کنوانسیون مقابله با بیابان‌زایی قرار می‌گیرد؛

۶. کاهش استانداردهای استخراج نفت از دریا‌های آزاد و اقیانوس‌ها به‌عنوان یک عامل تهدید کننده برای سلامت آب‌های آزاد تلقی می‌شود و ناقض اصل احتیاط و پیشگیری است؛

۷. حضور ناو و کشتی‌های جنگی امریکا در آب‌های آزاد موجب آلودگی گسترده آب شده و جان آبزیان را به خطر می‌اندازد. دفع زباله‌ها و انباشت پلاستیک‌های استفاده شده در ناوهای جنگی، همچنین آلاینده‌گی ایجاد شده توسط سوخت موتور کشتی‌ها و ناوها یکی از عوامل گسترده آلودگی آب‌های آزاد است.

۷. رویکردهای زیست‌محیطی دولت ترامپ از منظر اندیشکده‌های امریکایی

صاحب‌نظران جهانی و اندیشکده‌های معتبر امریکایی نیز به تضاد رفتار زیست‌محیطی ترامپ با حقوق بین‌الملل محیط‌زیست، توجه کرده‌اند. اندیشکده رند رفتار محیط‌زیستی ترامپ را زمینه‌ساز سست شدن و نادیده گرفتن محیط‌زیست در سطح جهانی می‌داند (Knopman, 2017). اندیشکده بروکینگز تأثیر روی کار آمدن رهبران مخالف حفاظت از محیط‌زیست را بررسی کرده و هشدار می‌دهد که افرادی همچون ترامپ در خلأ وجود قوانین محیط‌زیستی سخت‌گیرانه می‌توانند آسیب‌های جبران‌ناپذیری به محیط‌زیست جهانی وارد کنند (Stern, 2019). اندیشکده چاتم‌هاوس سیاست‌های عقب‌گرد ترامپ را خطری برای افزایش گازهای گلخانه‌ای و گرم شدن کره زمین معرفی و نتیجه این عمل را قدرت گرفتن چین در رهبری حفاظت از محیط‌زیست جهانی می‌داند (Chathamhouse, 2017). همچنین اندیشکده کارنگی رویکرد دولت ایالات‌متحده را دلیل از دست رفتن فرصت روی آوردن به انرژی‌های پاک در غرب توصیف کرده است (Kerry, 2018). اندیشکده هادسون خروج ایالات‌متحده از توافق پاریس را بررسی کرده و می‌گوید «اعتبار قراردادهای بین‌المللی ایالات‌متحده در حال سست شدن است» (Stelzer, 2017). مرکز تحقیقات wbur رفتار رئیس‌جمهور ایالات‌متحده را استفاده ابزاری از محیط‌زیست معرفی کرده و ترامپ را غارتگر محیط‌زیست می‌داند (Howard, 2017).

۸. نتیجه‌گیری

بهترین تعریف برای حفاظت از محیط‌زیست را می‌توان اینگونه بیان کرد که «ما محیط‌زیست را از نسل‌های گذشته ارث نمی‌بریم بلکه از نسل‌های بعدی قرض می‌گیریم». این جمله اهمیت رفتار امروز دولت‌ها را نشان می‌دهد و وظایف حفظ و حراست از میراث بشریت که امروزه بخشی از حقوق مهم و پایه‌ای بشر به شمار می‌رود را یادآوری می‌کند. رویکردهای زیست‌محیطی امریکا به‌ویژه تغییرات گسترده صورت گرفته در ...، خطرات بسیار جدی برای نسل‌های آینده به جای می‌گذارد. از جمله این خطرات می‌توان به آلودگی هوا و آب، گرمایش زمین، افزایش مهاجرت، کاهش منابع طبیعی قابل بهره‌برداری، ایجاد پسماندهای مخرب در طبیعت، وقوع باران‌های اسیدی و نابودی تنوع بیولوژیکی اشاره کرد.

در برنامه زیست‌محیطی دولت ترامپ و تغییراتی که در اثر تصمیمات آژانس محیط‌زیست ایالات‌متحده امریکا شکل گرفته، اصول کلی و قواعد حقوق بین‌الملل محیط‌زیست که در اثر توافقات، رویه قضایی، عرف و رفتار کشورهای متمدن در سال‌های متمادی به وجود آمده نقض

شده است. ایالات متحده با تغییر رویکرد تولید گازهای گلخانه‌ای و خروج از معاهده تغییر اقلیمی پاریس، محیط‌زیست جهانی را که امروز به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اجزای حقوق بشر به شمار می‌رود تهدید می‌کند. امریکا به‌ویژه در دوره ترامپ با تغییرات گسترده در قوانین زیست‌محیطی، با استفاده از سلاح‌های لرزه‌ای در حوزه استخراج منابع و صدور مجوزهای حفاری و تولید نفت به لایه‌های زمین آسیب رسانده و جان حیوانات و جانوران را تهدید می‌کند، با کاهش استانداردهای حفاری در دریا سلامت آب‌های آزاد را به خطر انداخته، با صید بی‌رویه ماهیان و گونه‌هایی از دلفین و نهنگ قوانین مربوط به کنترل صید را نادیده گرفته و گونه‌های در معرض انقراض را تهدید می‌کند. ایالات متحده همچنین به بهانه کاهش هزینه‌های دولت فدرال در حوزه محیط‌زیست، بخش نظارت و تحقیقات زیست‌محیطی، تجزیه و پایش تأثیر فعالیت‌ها بر محیط‌زیست و پرداخت غرامت در اثر تخریب محیط‌زیست داخلی را بسیار تضعیف کرده است. بدین ترتیب مجموعه عوامل رفتاری دولت ایالات متحده امریکا، در خصوص قوانین اصلی حقوق بین‌الملل محیط‌زیست منفی بوده است.

این کشور، اصل استفاده غیرزیان‌بار از سرزمین را نقض کرده زیرا مقدار تولید گازهای گلخانه‌ای را افزایش و نظارت بر آن را بسیار کاهش داده است. همچنین رفتار پرخطری برای لایه اوزون دارد. امریکا به حمایت و حفاظت از محیط‌زیست (مندرج در اصل ۱۹۲ کنوانسیون حقوق دریاهای ملل متحد) بی‌توجه است و فعالیت‌های مخرب زیست‌محیطی را ادامه می‌دهد. در حوزه جلوگیری از آسیب‌های زیست‌محیطی که نیازمند ارزیابی مداوم وضعیت زیست‌محیطی است، امریکا ضرورت این قاعده را نادیده می‌گیرد و می‌توان گفت رفتار پرخطر امریکا، امروزه تهدیدی بزرگ برای محیط‌زیست جهانی به شمار می‌رود. این کشور با عدم پذیرش یا خروج از اسناد و کنوانسیون‌های مهم زیست‌محیطی قصد فرار از مسئولیت‌های بین‌المللی را دارد و این الزامات را برای خود نمی‌پذیرد. اما اصل جبران خسارت توسط آلوده‌ساز در حقوق بین‌الملل و پیشگیری از به خطر انداختن سلامت جهانی، قواعدی الزام‌آور برای همه کشورها محسوب می‌شوند.

۹. پیشنهاد‌های رسانه‌ای

بی‌تردید رسانه‌ها مهم‌ترین نقش را در آگاهی‌بخشی در خصوص بحران‌های محیط‌زیست ایفاء کرده‌اند. تلاش‌های رسانه‌ای توانسته حساسیت‌های جهانی را برای مبارزه با بحران‌های

محیط‌زیستی افزایش دهد. در حوزه نقض حقوق بین‌الملل محیط‌زیست در دوره ترامپ موارد ذیل برای برنامه‌سازی در رسانه‌های برون‌مرزی پیشنهاد می‌شود:

۱. بررسی نقش معاهدات زیست‌محیطی در کنترل بحران‌های زیست‌محیطی و تأثیر این معاهدات بر سیاست محیط‌زیستی ایالات‌متحده در دوره‌های مختلف با تأکید بر دوره ترامپ در قالب برنامه‌های کارشناس محور؛

۲. بررسی ضعف‌های حقوق بین‌الملل محیط‌زیست، خلاءهای حقوقی که دولت‌ها از آن برای تخریب محیط‌زیست سوءاستفاده می‌کنند و لزوم بازنگری در حقوق بین‌الملل محیط‌زیست در برنامه‌های کارشناس محور در دستور کار قرار بگیرند؛

۳. جایگاه تصمیم‌های رؤسای جمهور امریکا و تأثیر آن بر محیط‌زیست جهانی دارای اهمیت است و تحلیل آن توسط کارشناسان مرتبط با این حوزه می‌تواند نقش تصمیمات فردی در ایالات‌متحده بر محیط‌زیست جهانی را نشان دهد؛

۴. بررسی کارشناسی تأثیر سیاست‌های ضد محیط‌زیستی ترامپ برای آینده جهان و توجه به این مهم که تغییرات محیط‌زیستی در دوره ترامپ تا چه اندازه می‌تواند در اشاعه بحران‌های زیست‌محیطی تأثیرگذار باشد؛

۵. تبیین ماهیت و اهداف اقتصادی و سیاسی ترامپ از تغییرات گسترده در قوانین محیط‌زیستی و توجه به این مهم که رشد اقتصادی کنونی در ایالات‌متحده به قیمت نابودی محیط‌زیست داخلی با تأثیرات جهانی در حال شکل‌گیری است؛

۶. ساخت برنامه مستند در شبکه پرس‌تی‌وی برون‌مرزی با توجه به ابعاد و مصادیق نقض حقوق بین‌الملل محیط‌زیست توسط ایالات‌متحده در دوره ترامپ با استفاده از حقوق دانان بین‌المللی؛

۷. تولید اینفوگرافی و فتوتیتر برای رسانه‌های برون‌مرزی با موضوع تبعات نقض حقوق بین‌الملل محیط‌زیست توسط امریکا.

منابع و مأخذ

- برادن، کنلین و فرد شلی (۱۳۸۳)، **ژئوپلتیک فراگیر**، ترجمه علیرضا فرشچی و حمیدرضا رهنما، تهران: انتشارات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، دانشکده فرماندهی و ستاد دوره عالی جنگ، چاپ اول.
- پورهاسمی، سیدعباس؛ سحر زارعی و یلدا خلعتبری (۱۳۹۲)، «بررسی جایگاه اصل همکاری در حقوق بین‌الملل محیط‌زیست»، **فصلنامه حقوق عمومی**، دوره ۱۵، شماره ۳۹ تابستان، صص ۹۰-۶۱.
- دیبری، فرهاد و بیتا آزادبخت (۱۳۸۹)، بررسی مکانیسم‌های اجرایی معاهده CITES در نظام حقوقی ایران با هدف حفاظت از گونه‌های در معرض خطر انقراض. **نشریه علوم و تکنولوژی محیط‌زیست**، دوره ۱۲ شماره ۴، صص ۵۹-۶۹.
- رضایی، علی (۱۳۹۶)، «حقوق و تعهدات کشورها در بهره‌برداری از انرژی‌های تجدیدپذیر دریایی»، **فصلنامه پژوهش حقوق عمومی**، سال هجدهم، شماره ۵۴، بهار، صص ۳۷۱-۳۴۷.
- سایبانی، علیرضا و علیداد شهبازی (۱۳۹۶)، «حمایت از حقوق محیط‌زیست از منظر حقوق بین‌الملل بشر»، **ماهنامه پژوهش ملل**، دوره دوم، شماره ۱۶، صص ۹۶-۸۱.
- شاه‌حسینی، عطیبه و علی مشهدی (۱۳۹۶)، «جبران خسارت زیست‌محیطی براساس طرح ۲۰۰۶ کمیسیون حقوق بین‌الملل مبنی بر اصول تخصیص زیاد در موارد آسیب فرامرزی ناشی از فعالیت‌های خطرناک»، **نشریه پژوهش حقوق عمومی**، دوره ۱۹ شماره ۵۵، تابستان، صص ۱۶۵-۱۴۱.
- عبداللهی، محسن و سعیده معرفی (۱۳۸۹)، «اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت در حقوق بین‌الملل محیط‌زیست»، **نشریه پژوهش حقوق و سیاست**، دوره ۱۲، شماره ۲۹، تابستان، صص ۱۹۹-۲۲۴.
- لانگ، وینفرید و همکاران (۱۳۹۲)، **حقوق محیط‌زیست**، جلد اول، مترجم: محمد حسن حبیبی، تهران: موسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.
- موسوی، سید فضل‌الله و همکاران (۱۳۹۴)، «اصول حقوق بین‌الملل محیط‌زیست در پرتو آرای مراجع حقوقی بین‌المللی»، **نشریه حقوق عمومی**، دوره ۱۷، شماره ۴۸، پاییز، صص ۲۵-۹.
- ویژه، محمدرضا (۱۳۸۵)، «حق دسترسی به اطلاعات محیط‌زیست بررسی حقوق بشر اروپایی، **نشریه محیط‌شناسی دانشگاه تهران**، دوره ۳۲ شماره ۴۰، زمستان، صص ۸۶-۷۷.

B. preston (2017), "Trump EPA rule change exploits taxpayers for mine cleanup, critics say", Available at: <https://www.theguardian.com/environment/2017/dec/17/donald-trump-epa-mining-pollution-rules>.

Bolstad, Erika (2017), "Trump's Wall Could Cause Serious Environmental Damage", Available at: www.scientificamerican.com/article/trumps-wall-could-cause-serious-environmental-damage.

Chathamhouse (2017), "What Trump's Withdrawal from Paris Means for Global Climate Action", Available at:

www.chathamhouse.org/expert/comment/what-trump-s-withdrawal-paris-means-global-climate-action.

Chavez, Nicole (2018), "Death toll rises to 23 in California's Camp Fire", Available at: <https://edition.cnn.com/2018/11/10/us/california-wildfires-camp-woolsey-hill/index.html>

Columbiaclimatelaw (2018 A), "President Issues Executive Order Revoking Federal Sustainability Plan", Available at: <http://columbiaclimatelaw.com/climate-deregulation-tracker/president-issues-executive-order-revoking-federal-sustainability-plan>.

Columbiaclimatelaw (2018 B), "BLM Issues Internal Policy to Streamline Oil and Gas Permitting", (2018), Available at: <http://columbiaclimatelaw.com/climate-deregulation-tracker/blm-issues-internal-policy-to-streamline-oil-and-gas-permitting>

Davenport, Coral (2019), "Interior Dept. Loosens Offshore-Drilling Safety Rules Dating From Deepwater Horizon", Available at: <https://www.nytimes.com/2019/05/02/climate/offshore-drilling-safety-rollback-deepwater-horizon.html>

Demarban, Alex(2017), "Bering Sea tribal groups slam Alaska delegation for 'standing by' as Trump struck order giving them voice", Available at: <https://www.adn.com/arctic/2017/04/29/bering-sea-tribal-groups-slam-alaska-delegation-for-standing-by-as-trump-struck-order-giving-them-voice/>

Edgar (2015), Report: "Trends in global co2 emissions", Available at:https://edgar.jrc.ec.europa.eu/news_docs/jrc-2015-trends-in-global-co2-emissions-2015-report-98184.pdf .

Eelp (2018 A), "Regional Haze State Implementation Plans", Available at: <https://eelp.law.harvard.edu/2018/04/regional-haze-state-implementation-plans/>

Eelp (2018 B), "New Source Review (2018)", Available at: <https://eelp.law.harvard.edu/2018/12/new-source-review/>

Eelp (2018 C), "Petroleum refinery sector rule – neshaps nsp", Available at: <https://eelp.law.harvard.edu/2018/12/petroleum-refinery-sector-rule-neshaps-nsp>.

Eenews (2017), "Order limits most NEPA studies to a year, 150 pages", Available at:<https://www.eenews.net/stories/1060059865>

EPA(2017), "Withdraws Information Request for the Oil and Gas Industry", Available at:<https://www.epa.gov/newsreleases/epa-withdraws-information-request-oil-and-gas-industry>

EPA, (2017), Greenhouse Gas Inventory Data Explorer, Available at: <https://cfpub.epa.gov/ghgdata/inventoryexplorer/#allsectors/allgas/gas/current>

EPA,(2014), "Global Greenhouse Gas Emissions Data", available at: <https://www.epa.gov/ghgemissions/global-greenhouse-gas-emissions-data>

Faenandez, Lisa (2017), "California wildfires by the numbers: 40 killed, 5,700 homes destroyed" Available at:

<https://web.archive.org/web/20171016234302/http://www.ktvu.com/news/california-wildfires-by-the-numbers-17-confirmed-dead-170000-acres-burned>

Federalregister (2017), "Hazardous Waste Management System; Identification and Listing of Hazardous Waste", .Available

at:<https://www.federalregister.gov/documents/2017/10/02/2017-21112/hazardous-waste-management-system-identification-and-listing-of-hazardous-waste>.

Fisheries (2019), Fishing in the Southeast .Available at: <https://www.fisheries.noaa.gov/southeast/about-us/fishing-southeast>

Flesher (2018), "Trump scraps Obama policy on protecting oceans, Great Lakes", available at:

<https://www.apnews.com/57d405229ba844f59f9f2d06c65c4318>

Fossil CO2 and GHG emissions of all world countries, 2019 report. Available at: <https://edgar.jrc.ec.europa.eu/overview.php?v=booklet2019&sort=des9>

Friedman, Lisa (2018), "E.P.A. Will Ease Path to New Coal Plants", Available at:<https://www.nytimes.com/2018/12/04/climate/epa-coal-carbon-capture.html>

Friedman, lisa and Davenport, coral (2019), "Curbs on Methane, Potent Greenhouse Gas, to Be Relaxed in U.S". Available at:

<https://www.nytimes.com/2019/08/29/climate/epa-methane-greenhouse-gas.html>

Fws (2017), "Interior Department, Overturned a ban on using parts of migratory birds in handicrafts made by Alaskan Natives", Available at:

https://www.fws.gov/alaska/ambcc/News_files/NR%2007-21-

2017%20Migratory%20Birdpart%20Native%20Handicrafts%20FINAL%20DOI%20(3).pdf

Govinfo (2017), "National Emission Standards for Hazardous Air Pollutants: Publicly Owned Treatment Works Residual Risk and Technology Review", Available at: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2017-10-26/pdf/2017-23067.pdf>

Gross, Daniel (2015), "**Chemical Warfare**: From the European Battlefield to the American Laboratory", Distillations. 1 (1): 16–23.

H, Vizcarra (2016), "power-plant-startup-shutdown-and-malfunction-rule", Available at <https://eelp.law.harvard.edu/2017/09/power-plant-startup-shutdown-and-malfunction-rule>

Hollander, Zaz (2017), "Congress and Trump revoked the predator-control ban on Alaska's refuges. Now what?", Available at: <https://www.adn.com/alaska-news/wildlife/2017/04/10/congress-and-trump-revoked-the-predator-control-ban-on-alaskas-refuges-now-what>.

Howard, Miles (2017), " Trump's War On Climate Has Created A Formidable Enemy: Millennials", Available at: <https://www.wbur.org/cognoscenti/2017/01/26/climate-trump-millennials-miles-howard> .

Independent (2019), "Trump plans to scrap logging ban in US' largest forest as experts warn of 'irreparable harm", Available at: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/donald-trump-logging-ban-alaska-tongass-roadless-rule-a9158361.html>

Insideclimatenews (2018), "11 States Sue EPA's Scott Pruitt Over Climate Super-Pollutants", Available at: <https://insideclimatenews.org/news/27062018/hfcs-global-warming-climate-pollution-lawsuit-trump-epa-regulations-kigali-amendment>

Jennifer A, Dlouhy (2018). "Trump Paves Way for Air Guns to Search for Atlantic Oil", Available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-11-30/trump-paves-way-for-air-guns-to-search-for-oil-in-u-s-atlantic>

Kenny, Caroline (2016), "TRUMP PROPOSES CUTS TO CLIMATE AND CLEAN-ENERGY PROGRAMS", Available at: edition.cnn.com/2016/12/04/politics/dakota-access-pipeline

Kerry, John (2018), "Forget Trump. We All Must Act on Climate Change", .available at: <https://carnegieendowment.org/2018/12/13/forget-trump.-we-all-must-act-on-climate-change-pub-77958> .

Knopman , Debra (2017), "Impact on the Environment from President Trump's First 100 Days", Available at: <https://www.rand.org/blog/2017/05/impact-on-the-environment-from-president-trumps-first.html> .

Kristensen, Hans (2013). "US Navy Instruction Confirms Retirement of Nuclear Tomahawk Cruise Missile", Available at: <https://fas.org/blogs/security/2013/03/tomahawk/>

Latimes (2017), "California politics updates: Gov. Brown blasts Trump on climate change, state lawmakers weigh in on hundreds of bills by week's end", .Available at: <https://www.latimes.com/politics/essential/la-pol-ca-essential-politics-updates-california-sued-trump-administration-1516822380-htlmstory.html>

Lipton, Eric (2018 A), "Trump Rollbacks Target Offshore Rules 'Written With Human Blood", Available at: <https://www.nytimes.com/2018/03/10/business/offshore-drilling-trump-administration.html>

Lipton, Eric (2018 B), "The Chemical Industry Scores a Big Win at the E.P.A", Available at: <https://www.nytimes.com/2018/06/07/us/politics/epa-toxic-chemicals.html>

Merica, Dan (2017). "What Trump's climate change order accomplishes -- and what it doesn't", .Available at: edition.cnn.com/2017/03/28/politics/donald-trump-climate-change-executive-order/

Michael D, Shear (2017), "Trump Will Withdraw U.S. From Paris Climate Agreement", Available at: <https://www.nytimes.com/2017/06/01/climate/trump-paris-climate-agreement.html>

Mintz, Sam (2018), "FERC shifts policy to limit climate consideration", available at: <https://www.eenews.net/eenewspm/stories/1060082141>

Nationofchange (2017), "Big Oil cheers as Trump plans to open national parks for drilling", Available at: <http://www.nationofchange.org/2017/01/13/big-oil-cheers-trump-plans-open-national-parks-drilling>

Ny times,(2018), "Trump Administration Formally Rolls Back Rule Aimed at Limiting Methane Pollution", Available at:

<https://www.nytimes.com/2018/09/18/climate/trump-methane-rollback.html>.

Nytimes (2017 B), "Trump Signs Order Rolling Back Environmental Rules on Infrastructure", Available at:

<https://www.nytimes.com/2017/08/15/climate/flooding-infrastructure-climate-change-trump-obama.html>

Nytimes (2018 B), "Cost of New E.P.A. Coal Rules: Up to 1,400 More Deaths a Year", Available at:

<https://www.nytimes.com/2018/08/21/climate/epa-coal-pollution-deaths.html>

Nytimes (2018 C), "Law That Saved the Bald Eagle Could Be Vastly Reworked", Available at:

<https://www.nytimes.com/2018/07/19/climate/endangered-species-act-changes.html>.

Nytimes (2019 D), "E.P.A. Won't Ban Chlorpyrifos, Pesticide Tied to Children's Health Problems", Available at:

<https://www.nytimes.com/2019/07/18/climate/epa-chlorpyrifos-pesticide-ban.html>.

Nytimes (2019 G), "Trump Administration Rolls Back Clean Water Protections", Available at:

<https://www.nytimes.com/2019/09/12/climate/trump-administration-rolls-back-clean-water-protections.html>

Nytimes(2018 A), "Trump Administration Unveils Its Plan to Relax Car Pollution Rule", Available at: <https://www.nytimes.com/2018/08/02/climate/trump-auto-emissions-california.html?module=inline>

Nytimes(2019 A),"Trump Administration Lifts Ethanol-Fuel Ban That Was Meant to Cut Smog", Available at:

<https://www.nytimes.com/2019/05/31/climate/trump-ethanol-fuel-ban.html>

Nytimes(2019 C),"Trump Administration Loosens Sage Grouse Protections, Benefiting Oil Companies", Available at:

<https://www.nytimes.com/2019/03/15/climate/trump-sage-grouse.html>

Opb (2016), "Oil Train Safety Rules Getting Rolled Back By Trump Administration", Available at:

<https://www.opb.org/news/article/oil-train-safety-rule-rollback-by-trump>.

- Public International Law (2019), "International Environmental Law", Available at: <http://unimelb.libguides.com/c.php?g=403018&p=2742085#14509500>
- Reichmann, Kelsey (2019), "Here's how many nuclear warheads exist, and which countries own them", Available at: <https://www.defensenews.com/global/2019/06/16/heres-how-many-nuclear-warheads-exist-and-which-countries-own-them/>
- Schmitt, Angie (2018), "Trump Admin Snuffs Out Climate Progress at U.S. DOT", Available at: <https://usa.streetsblog.org/2018/05/31/trump-admin-snuffs-out-climate-progress-at-u-s-dot>
- Sciencemag (2017), "Trump's attack on social cost of carbon could end up hurting his fossil fuel push", Available at: <https://www.sciencemag.org/news/2017/08/trump-s-attack-social-cost-carbon-could-end-hurting-his-fossil-fuel-push>
- Scientificamerican (2019 A), "As Trump Administration Downplays Warming, Agencies Chronicle Climate Impacts", Available at: <https://www.scientificamerican.com/article/as-trump-administration-downplays-warming-agencies-chronicle-climate-impacts>
- Scientific American (2019 B), "Areas in the Pacific Ocean, the eastern Gulf of Mexico, the Arctic Ocean, and much of the Eastern Seaboard are included in the new plan", Available at: www.scientificamerican.com/article/trump-opens-vast-waters-to-offshore-drilling.
- Serna, Joseph(2019). "Trump opens new war with California over wildfires, seeking to slash payments for firefighting on federal land", Available at: <https://www.latimes.com/local/lanow/la-me-ln-trump-blocks-california-wildfire-reimbursements20190522-story.html>.
- Shogren, Elizabeth (2018), "Interior revokes climate change and mitigation policies", Available at: <https://www.hcn.org/articles/climate-change-interior-department-revokes-climate-change-and-mitigation-policies>.
- Stelzer, Irwin (2017), "The Road from Paris Might Lead to Lower Emissions", Available at: <https://www.hudson.org/research/13878-the-road-from-paris-might-lead-to-lower-emissions>
- Stern, Todd (2019), "The fight to contain climate change – Implementing Paris, mobilizing action", Available at: <https://www.brookings.edu/blog/planetpolicy/2019/09/16/the-fight-to-contain-climate-change-implementing-paris-mobilizing-action> .

- Tabuchi, Hiroko (2017), "Republicans Move to Block Rule on Coal Mining Near Streams", Available at:
<https://www.nytimes.com/2017/02/02/business/energy-environment/senate-coal-regulations.html>
- Theguardian, (2019), "Donald Trump officially launches US space force", aAvailable at:
<https://www.theguardian.com/us-news/2019/dec/21/donald-trump-officially-launches-us-space-force>.
- Turkewitz, Julie (2017 A), "Trump Slashes Size of Bears Ears and Grand Staircase Monuments", Available at: <https://www.nytimes.com/2017/12/04/us/trump-bears-ears.html>
- Turkewitz, Julie (2017 B), "Army Approves Construction of Dakota Access Pipeline", Available at:https://www.nytimes.com/2017/02/07/us/army-approves-construction-of-dakota-access-pipeline.html?_r=0
- United nations development programme (2000), "Human Development Report 2000", Available at: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2000>
- Volcovici, valerie (2017 A), "Senate revokes Obama federal land-planning rule", Available at:
<https://www.reuters.com/article/us-usa-congress-publicland/senate-revokes-obama-federal-land-planning-rule-idUSKBN16E2UZ>.
- Volcovici, Valerie (2017 B), "New Interior head lifts lead ammunition ban in nod to hunters", Available at:
<https://www.reuters.com/article/us-usa-InteriorDepartment-zinke-idUSKBN16930Z>
- Washingtonpost (2018), "100-year-old law to protect birds can no longer be used to hold companies has officially clipped the wings of the Migratory Bird Treaty Act", Available at:
<https://www.washingtonpost.com/news/energy-environment/wp/2018/04/13/the-trump-administration-officially-clipped-the-wings-of-the-migratory-bird-treaty-act/>
- Westing, Arthur (1977), "**Weapons of Mass Destruction and the Environment**", Publisher Taylor and Francis, ISBN 0-85066-132-3.
- Whitehouse (2017), "Presidential Executive Order on Promoting Energy Independence and Economic Growth", Available at:

۲۳۳ رویکرد ترامپ به حقوق بین‌الملل محیط زیست...

<https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-executive-order-promoting-energy-independence-economic-growth>.

Whitehouse (2018), "Budget The White House", Available at: www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/02/budget-fy2019.pdf
Zuckerman, Laura (2018), "U.S. proposes end of grizzly-baiting ban in Alaska's national preserves", Available at: <https://www.reuters.com/article/us-alaska-hunting-bears/us-proposes-end-of-grizzly-baiting-ban-in-alaskas-national-preserves-idUSKCN1IM2I0>.

